

Nr 174.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag med särskild bestämmelse angående rätt att erhålla laga skifte inom vissa delar av Kopparbergs län; given Stockholms slott den 7 mars 1929.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag med särskild bestämmelse angående rätt att erhålla laga skifte inom vissa delar av Kopparbergs län.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Georg Bissmark.

Förslag
till
Lag
med särskild bestämmelse angående rätt att erhålla laga skifte inom
vissa delar av Kopparbergs län.

Med ändring av vad lagen om delning av jord å landet innehåller häremot stridande förordnas härigenom, att beträffande rätt att erhålla laga skifte inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län följande särskilda bestämmelse skall gälla:

Därest vid förrättning för laga skifte jämlikt 1 kap. 8 § första stycket i lagen om delning av jord å landet finnes, att för viss delägare ej kan utläggas ägolott i enlighet med vad i nämnda lagrum föreskrives, må skiftet utan hinder härav äga rum, såvida för denne delägare kan utläggas ägolott, som tillsammans med annan honom tillhörig jord, om vilken är grundad anledning antaga, att den kommer att ligga i sambruk med ägolotten, bildar en brukningsdel av beskaffenhet som för ägolott är i sagda lagrum föreskriven.

Vad ovan sägs skall lända till efterrättelse jämväl då vid skifte fråga uppstår om delning av inom skifteslaget vid tidigare lantmäteriförrättning utlagd lott, som är oskiftad.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 15 februari 1929.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDEVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bissmark:

»I underdånig skrivelse den 14 maj 1928 har lantmäteristyrelsen anfört följande:

'Uti 1 § första stycket i lagen den 25 april 1924 (nr 82) om ägostyckning i vissa delar av Kopparbergs län förordnas i fråga om de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län, att, där vid ägostyckning, som skedde efter förutgången upplåtelseavtal, lott, vilken innehöller inägojord, ej vore så beskaffad, som stadgades i 3 § i lagen den 25 juni 1909 om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning, finge ägostyckning likväl ske, om lotten jämte andra samma ägare tillhöriga ägor kunde bilda en brukningsdel med sådan sammansättning i skilda ägoslag, som i nämnda lagrum avsåges, och anledning ej förekomme till annat än att lotten komme att nyttjas i sambruk med nämnda ägor.

Genom 2 § i lagen den 9 mars 1928 (nr 31) med särskilda föreskrifter angående avstyckning inom vissa delar av Kopparbergs län har beträffande avstyckning inom ovan angivna delar av länet av ägovidd, som överlåtits till annan, förordnats, att, där grundad anledning finnes antaga, att efter avstyckning den avstyckade ägovidden kommer att läggas i sambruk med annan samma ägare tillhörig jord till en brukningsdel av beskaffenhet, som i 19 kap. 3 § lagen om delning av jord å landet sägs, må avstyckningen äga rum utan villkor om sammanläggning, ändå att sådan enligt nämnda paragraf erfordras, samt att den omständigheten att stamfastigheten ej varder så beskaffad, som i sagda lagrum föreskrives, ej skall lända till hinder för avstyckningen, därest stamfastigheten ligger i sambruk med annan dess ägare tillhörig jord och jämte denna bildar en brukningsdel, som motsvarar nyss omnämnda fordringar å stamfastighet.

Uti en promemoria, som överlantmätaren i Kopparbergs län överlämnat till generaldirektören för styrelsen och som föranletts av vad som förekommit vid ett sammanträde, vilket överlantmätaren hållit med länets lantmätare för överläggning rörande den nya jorddelningslagstiftningen, har överlantmätaren framhållit, att samma förhållande, som betingat ovan angivna särskilda bestämmelser rörande ägostyckning och avstyckning, gjorde sig gällande vid ut-

*Lantmäteristyrelsens
framställning.*

brytning av kvotdel i fastighet, d. v. s. vid laga skiften, och föranledde till följd av bestämmelserna i 1 kap. 8 § första stycket nya jorddelningslagen behov av motsvarande bestämmelser.

På grund av den kännedom lantmäteristyrelsen har om de säregna förhållanden, som råda inom ifrågavarande delar av Kopparbergs län, håller styrelsen före, att fog finnes för överlantmätarens uppfattning. Styrelsen har därför ansett sig böra bringa frågan till Kungl. Maj:ts kännedom. Därest närmare utredning anses böra verkställas, torde den böra uppdragas åt Dalautredningen, och torde, därest så sker, denna även komma att undersöka, huruvida särbestämmelser äro erforderliga även för fall, som avses i 1 kap. 15 § nyssnämnda lag.⁷

Dalautredningens förslag.

Sedan dalautredningen anbefallts att inkomma med utlåtande i ärendet, har ledaren av utredningen, presidenten Anshelm Berglöf, i underdånig skrivelse den 11 december 1928 anfört följande:

'I och med den nya jorddelningslagens ikraftträdande har en inskränkning skett i den förut obegränsade rätten till »hemmansklyvning». Enligt 1 kapitlet 8 och 15 §§ i lagen fordras nämligen för utläggande av ny ägolott, att densamma skall med avseende å storlek och beskaffenhet samt med hänsyn jämväl till övriga föreliggande förhållanden prövas kunna på varaktigt sätt erhålla ändamålsenlig användning såsom särskild fastighet eller, där skifteslaget utgör samfällighet för två eller flera ursprungliga skifteslag, tillsammans med den fastighet, till vilken den lägges. Denna fordran är tydligen ganska tånjbar. För bedömande av frågan om en lotts ändamålsenlighet såsom särskild fastighet kunna uppenbarligen rätt varierande synpunkter anläggas för olika fall. Icke minst lära ortsförhållanden öva inflytande å prövningen. Sålunda bör beträffande de storskiftade delarna av Dalarna tagas i betraktande att det här huvudsakligen är fråga om en ren småbrukarbygd, där hushållningen grundas på att med jordbruket hjälpligt täcka husbehovet och för utkomsten i övrigt bygga på biförtjänster. Vid en riktig tillämpning av förutnämnda lagrum måste man därför beträffande dessa trakter nöja sig med jämförelsevis små anspråk på fastigheterna.

Trots dess smidiga form kan emellertid bestämmelsen befaras komma att i de storskiftade dalabygderna i många fall hindra en utbrytning av ägolotter, emot vilken rätt sett ingen befogad invändning kan göras. Såsom jag vid tidigare tillfällen haft anledning framhålla äro endast undantagsvis brukningsdelarna kameralt en enda fastighet utan bestå i regel av delar i flera hemman understundom i mer än en by. Man kan såsom ett allmänt omdöme säga, att de genom arv, giften och köp ihopkomna brukningsdelarna i dessa bygder äro rätt väl sammansatta av olika ägoslag och efter ortens små anspråk tillräckliga för ägarens behov vid sidan av andra förvärvskällor. Är åkerjorden för liten eller skogen eller kanske bådadera, söker han väl efter förmåga bättra bristen, men det är ej säkert att därför erforderlig mark står till buds just i något av de hemman, däri han förut har del. Sådana kompletteringsförvärv utgöra en väsentlig del av fastighetsomsättningen. Men även om fången sålunda syfta till att stärka brukningsdelarna och så långt möjligt göra dem lämpligt avvägda som jordbruksenheter, är det givet, att de särskilda fastigheter, av vilka brukningsdelarna bliva sammansatta, ofta, för att icke säga i flertalet fall, ensamt för sig föga motsvara de i förutnämnda lagbestämmelse uppställda fordringarna å ägolott såväl beträffande storlek som i avseende å sammansättning, exempelvis en obetydligare andel av ett hemmans inägor. Detta hinder mot fastigheternas utbrytande får en stor räckvidd, däri genom att i allmänhet endast sänjedelning förekommer inom hemmanen och

följaktligen vid dessas delning 1 kapitlet 8 § jorddelningslagen och ej 10 § i samma kapitel regelmässigt blir tillämplig även i sådana fall, då det ej är fråga blott om utbrytning av rent ideella andelar. Med hänsyn till att fastigheterna, såsom förut nämnts, i regel ej brukas såsom fristående jordbruk utan ingå i en större brukningsenhet, torde till stöd för deras utbrytande ej heller mot lagens ordalag kunna åberopas den av första särskilda utskottet vid 1926 års riksdag uttalade och eljest uppenbarligen befogade synpunkten, att förut angivna fordringar å ägolott skäligen ej böra utgöra hinder för utbrytning av lotter, som delägare på grund av samsjedelning hävdad före den nya lagens ikraftträdande.

Det vore emellertid att skjuta över målet, om man för fastighet, som ingår i en större brukningsdel, förbjöde utläggande av ägolott, blott därför att fastigheten ensamt för sig ej fyllde lagens fordringar. Syftet med lagbestämmelsen är uppenbarligen att förhindra uppkomsten av icke önskvärda brukningsenheter. Och för det avsedda resultatets uppnående synes i fall, varom här är fråga, ett dylikt förbud vara tämligen otjänligt, då ju den redan faktiskt förefintliga brukningsdelen ej lär därav påverkas i annan mån än att den i skiftet ingående fastigheten eventuellt sammansmältes med annan ägares jord till en ägolott — en olämplig anordning, som tvingar till samsjedelning av lotten på det fastigheten må åter kunna användas ihop med brukningsdelen i övrigt. Betydelsen av att vid skifte särskild ägolott icke utlägges för fastighet, som nyss nämnts, är närmast negativ, i det skiftets värde blir mindre ur jordredovisningssynpunkt — en sida av jordfrågan, som för nu ifrågavarande bygder är av den vikt, att man övertväg införande av särskilda registreringsförrättningar utan samband med jorddelning och med intet annat syfte än just att erhålla en fullständigare jordredovisning och bringa reda i de kamerala förhållandena. Av det anförda torde framgå, att beträffande de storskiftade delarna av Dalarna man icke lämpligen bör, där inom delningsområdet belägen fastighet ingår i en större brukningsdel, behandla fastigheten såsom om den vore en självständig brukningsenhet utan i stället taga hänsyn till beskaffenhets av brukningsdelen i dess helhet. Motsvarande synpunkter hava kommit till uttryck i 1 § i den nu upphävda lagen den 25 april 1924 (nr 82) om ägostyckning inom vissa delar av Kopparbergs län och i 2 § i lagen den 9 mars 1928 (nr 31) med särskilda bestämmelser angående avstyckning inom vissa delar av Kopparbergs län.

Då skiftesverksamhetens fortgång inom ifrågavarande orter synes kunna menligt påverkas av jorddelningslagens förenämnda bestämmelse, bör erforderlig särföreskrift genomföras utan avvaktan å en slutlig reglering av Dalarnas jordfråga. Ett härvid fogat förslag till lag med särskild bestämmelse om utläggande av ägolott i visst fall vid laga skifte inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län är upprättat i överensstämmelse med förut angivna riktlinjer. Av förslaget formulering lär framgå, att detsamma avser att täcka jämväl det i 1 kapitlet 15 § jorddelningslagen omnämnda fallet.¹

Efter det lantmäteristyrelsen anbefallts avgiva utlåtande i anledning av dala- *Utlåtanden.* utredningens utlåtande och det därvid fogade lagförslaget,¹ har styrelsen den 19 januari 1929 inkommit med det sålunda infordrade utlåtandet och därvid tillika överlämnat yttrande i ärendet av överlantmätaren i Kopparbergs län. Denne har, med förklaring att han icke funnit något att invända mot det inom dalautredningen utarbetade lagförslaget, anført, att förslaget syntes fullt täcka

¹ Detta förslag, som fränsett en mindre redaktionell jämkning skiljer sig från det såsom bilaga intagna lagförslaget allenast därutinnan, att sista stycket i det senare förslaget icke förekommer i det tidigare, har här uteslutits.

det för ifrågavarande delar av länet uppenbara behov av särslagstiftning, som påkallats i hans anmälan till styrelsen och i styrelsens förut omnämnda framställning.

Styrelsen har i sitt utlåtande förklarat sig intet hava att i sak erinra mot det föreliggande lagförslaget, men ifrågasatt, huruvida icke i den föreslagna bestämmelsen borde givas fullt tydligt uttryck däråt, att densamma jämväl avsåge det i 1 kapitlet 15 § i jorddelningslagen omförmälda fall.

Departements-
chefen.

De synpunkter, som för de storskiftade dalabygderna nödvändiggjort förut nämnda särbestämmelser om ägostyckning och sedermera avstyckning, göra sig tydligen med lika fog gällande vid utbrytning av kvotdel eller alltså vid laga skifte. I likhet med vederbörande ämbetsmyndigheter anser jag således särbestämmelse i ämnet erforderlig. I det inom dalautredningen utarbetade lagförslaget har, i överensstämmelse med vad lantmäteristyrelsen i sitt senare utlåtande anfört, ett tillägg gjorts för tydligt utmärkande av att särbestämmelsen skall tillämpas jämväl då vid skifte å ett större skifteslag fråga uppkommer om delning av en inom skifteslaget vid tidigare lantmåteriförrättning utlagd oskiftad lott. I övrigt har lagförslaget frånsett en mindre redaktionell jämkning bibehållits oförändrat.»

Föredraganden uppläser härefter förslag till *lag med särskild bestämmelse om utläggande av ägolott i visst fall vid laga skifte inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län* av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, samt hemställer, att lagrådets utlåtande över förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

Stig Löfgren.

Bilaga.

Förslag

till

Lag

med särskild bestämmelse om utläggande av ägolott i visst fall vid laga skifte inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län.

Med ändring av vad lagen om delning av jord å landet innehåller häremot stridande förordnas härigenom, att beträffande de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län skall gälla följande särskilda bestämmelse:

Därest fastighet i ett under laga skifte varande och ej förut genom lantmäteriförrättning delat skifteslag av beskaffenhet, som avses i 1 kapitlet 2 § under 1 eller 2 i lagen om delning av jord å landet, ligger i sambruk med annan dess ägare tillhörig jord och jämte denna bildar en brukningsdel, som med avseende å storlek och beskaffenhet samt med hänsyn jämväl till övriga föreliggande förhållanden prövas kunna på varaktigt sätt erhålla ändamålsenlig användning såsom sådan, må vid skiftet ägolott utläggas för fastigheten, ändå att de i 1 kapitlet 8 § i ovannämnda lag för utläggande av ägolott angivna fordringarna ej äro för handen.

Vad ovan sägs skall lända till efterrättelse jämväl då vid skifte fråga uppstår om delning av inom skifteslaget vid tidigare lantmäteriförrättning utlagd lott, som är oskiftad.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 1 mars 1929.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden STENBERG,
 APPELBERG,
 TISELIUS,
 regeringsrådet GÄRDE.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 15 februari 1929, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till *lag med särskild bestämmelse om utläggande av ägolott i visst fall vid laga skifte inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Karl-Gustaf Hjärne.

Lagrådet avgav följande yttrande:

Då uti 1 kap. 8 § första stycket jorddelningslagen stadgas såsom villkor för laga skifte, att därvid kunna utläggas ägolotter, som var för sig med avseende å storlek och beskaffenhet samt med hänsyn jämväl till övriga föreliggande förhållanden prövas kunna på varaktigt sätt erhålla ändamålsenlig användning såsom särskild fastighet, ligger till grund för detta stadgande den allmänna förutsättningen, att varje särskild fastighet, som framgår ur skiftet, kommer att utgöra en självständig brukningsenhet. Denna förutsättning föreligger emellertid, såsom i förevarande ärende påvisas, i regel icke beträffande de storskiftade delarna av Kopparbergs län, i det att en brukningsenhet i dessa trakter i allmänhet kännetecknas därav, att den består av ett flertal inom olika hemman genom sämjedelning tillkomna ägoområden. För laga skifte enligt nämnda lagrum möter alltså här som oftast hinder därutinnan, att för varje delägare icke kan utläggas ägolott av föreskriven beskaffenhet. Den i lagrummets andra punkt intagna bestämmelsen om utläggande av gemensam ägolott för två eller flera delägare torde för ifrågavarande fall i allmänhet icke medföra någon lättnad av praktisk betydelse.

Till avhjälpande av nu antydda svårigheter har i det remitterade förslaget eftergivits kravet å viss beskaffenhet av ägolott, som framgår ur skiftet, och i stället upptagits som villkor för skifte, att fastighet, som däri ingår,

ligger i sambruk med annan dess ägare tillhörig jord och jämte denna bildar en brukningsdel av beskaffenhet som i 8 § föreskrives för ägolott. Förslaget synes alltså bygga på de före skiftet rådande förhållandena och dess syfte vara, att den sämjedelning, som före skiftet kommit till stånd, skall genom detta erhålla karaktär av laglig delning.

Enligt lagrådets mening har denna utgångspunkt föranlett en alltför snäv begränsning av förslagets räckvidd. Genom den föreslagna lagen skulle sålunda, åtminstone efter dess ordalydelse, de påvisade olägenheterna icke bliva undanröjda för det fall, att sämjedelningslotterna finnas vid skiftet böra undergå förändring till läge eller storlek. Att även i sådan händelse de säregna förhållandena uti ifrågavarande trakter böra föranleda undantag från jorddelningslagens regler, lär knappast kunna bestridas. Mera tveksam är frågan, huruvida enahanda undantag bör tillståndas för det fall, att sämjedelning ej ägt rum utan endast ideella andelar i skifteslaget tillkomma de särskilda delägarna. Övervägande skäl synas dock lagrådet tala för även denna avvikelse från lagen.

Utvidgas den föreslagna lagens omfattning på sätt lagrådet alltså vill förorda, bör den nya bestämmelsen uteslutande hänföra sig till beskaffenheten av de ägolotter, som framgå ur skiftesförrättningen.

Med stöd av det anförda får lagrådet hemställa, att första stycket i den föreslagna lagen ändras sålunda, att däri, i huvudsaklig anslutning till motsvarande föreskrift i 1928 års lag angående avstyckning inom de storskiftade dalabygderna, stadgas, att därest vid förrättning för laga skifte jämlikt 1 kap. 8 § första stycket i lagen om delning av jord å landet finnes, att för viss delägare ej kan utläggas ägolott i enlighet med vad i nämnda lagrum föreskrives, skiftet utan hinder därav må äga rum, såvida för denne delägare kan utläggas ägolott, som tillsammans med annan honom tillhörig jord, om vilken är grundad anledning antaga, att den kommer att ligga i sambruk med ägolotten, bildar en brukningsdel av beskaffenhet som för ägolott är i sagda lagrum föreskriven.

Lagens rubrik bör kunna förkortas till »lag med särskilda bestämmelser angående laga skifte inom vissa delar av Kopparbergs län».

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars 1929.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bissmark, lagrådets den 1 mars 1929 avgivna utlåtande över det den 15 februari 1929 till lagrådet remitterade förslaget till *lag med särskild bestämmelse om utläggande av ägolott i visst fall vid laga skifte inom de på bekostnad eller med understöd av staten stor-skiftade delarna av Kopparbergs län*. Efter att hava redogjort för innehållet av lagrådets yttrande anför föredraganden:

»Lagrådet har hemställt om sådan formulering av första stycket i den föreslagna lagen, att därav framginge, att lagen jämväl omfattade de fall, då dels sämjedelningslotterna funnes vid skiftet böra undergå förändring till läge och storlek och dels sämjedelning ej ägt rum utan endast ideella andelar i skifteslaget tillkomme de särskilda delägarna. Då med den föreslagna sär-lagstiftningen åsyftats att även täcka nämnda båda fall, tillstyrker jag, att stadgandet gives den lydelse, varom lagrådet hemställt. Jag förordar lika-ledes, att lagens rubrik förkortas i huvudsaklig överensstämmelse med vad lagrådet föreslagit, i samband varmed ingressen torde böra något jämkas.»

Föredraganden uppläser härefter det omarbetade förslaget samt hemställer, att förslaget måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

N. Cervin.